

ОСНОВИ НЕПЕРЕРВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

В освітніх програмах підготовки вчителів географії приділяється увага екологічній освіті в контексті загальнокультурних компетенцій вчителя та формування екологічного світогляду, професійного розвитку і саморозвитку, набуття екологічної культури й природоохоронної освіти, які лежать в основі необхідного для нашого суспільства навчання дорослих із застосуванням перспективних й інноваційних технологій та вдосконаленням навчально-виховного процесу.

Здійснюючи аналіз різноманітних теорій навчання, зустрічаємо дані про те, що вивчення об'єктивних закономірностей наукового процесу, положень теорії і методики педагогічної освіти, розвитку творчої особистості в умовах неперервної професійної освіти висвітлено в працях вчених, дослідників, педагогів А.М. Алексюка, С.У. Гончаренка, І.П. Жерносека, С.В. Крисюка, Г.В. Костюка, Н.І. Ничкало, В.І. Лугового, В.В. Олійника, О.М. Пехоти, Н.Г. Протасової, Л.П. Пуховської, Т.І. Сущенко, М.Д. Ярмаченка, Б.Г. Ананьєва, В.Г. Афанасьєва, Л.І. Божовича, І.А.Зязюна, І.Д. Бежа, Н.М. Бібік, Л.С. Виготського, Ю.О.Конаржевського, Н.Л. Коломінського, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєвої, І.С. Якиманської, Г.В. Єльнікової, Л.І. Даниленко, М.Ю. Красовицького, В.І. Маслова, В.В. Олійника, В.І. Пуцова, П.В. Худомінського, Є.С. Барбіної, Л.І. Зеленської, А.П.Соколовської, Є. М.Павлютенкова, С. П. Сисоєвої та ін.

Неперервна освіта має глибокий гуманістичний характер, адже центральною постаттю її функціональності є людина, для якої створюються оптимальні умови і можливості для навчання і формування себе як особистості професійно підготовленої до суспільного життя, і яка охоплює всі ланки, починаючи з дошкільного виховання,

загальноосвітньої школи, вищої школи, післядипломної освіти (професійна освіта, вищі навчальні заклади, система підвищення кваліфікації), самоосвіти. За матеріалами ЮНЕСКО використовують більше двадцяти різноманітних термінів і понять з питань безперервної освіти (неперервна, продовжена, перманентна, поновлена, компенсаторна, подальша, довічна, післядипломна, освіта дорослих та ін.), а її основними принципами виділяють цілісність, відкритість, доступність, гнучкість, організованість, доповнюваність тощо.

Концепція неперервного навчання України була розроблена в 1991 році вітчизняними вченими. В ній було сказано, що це є „цілеспрямований, спеціально організований процес систематичного оновлення професійної компетентності працівників освіти, зумовлений динамікою розвитку суспільства, науки, освіти та потребами, що впливають з особистого досвіду і специфіки діяльності кожного педагога. Його головною метою є приведення професійної компетентності педагогічних працівників у відповідність із визнаними світовими стандартами, розвиток їхнього творчого потенціалу та педагогічної майстерності, підвищення інтелектуального і загальнокультурного рівнів. Головними функціями даного процесу є діагностична, відновлювальна, коригувальна, компенсаційна, прогностична (випереджаюча), моделювальна, організаційно-регулятивна, інформаційно-оцінна, які сприяють оновленню знань і вмінь педагогів” [3]. Отже, здійснюється процес формування демократичного, багаторівневого з децентралізованою формою організації і керівництва підготовки фахівців в регіонах, областях, містах (районах), школах з урахуванням місцевих умов і потреб педагогічних працівників. Ноосферо-екологічна парадигма в системі підготовки вчителів географії (паралельно з науково-географічною, просторово-часовою, геополітичною, геостратегічною та конструктивно-географічною парадигмами) визначається питаннями самоідентифікації або етноекотології, тобто здатності народу до саморегуляції, коеволюції як

частини біологічної системи; формування довершеної еколого-правової культури, яка включає не лише суспільні обов'язки бережливого ставлення до природи, а й право на постійну проінформованість про стан навколишнього середовища і якість природокористування; закріпленням ролі вчителя у визначенні регіонального географічного прогнозу для створення можливих умов вирішення екологічних проблем середньою і старшою ланкою загальноосвітньої школи на місцевому рівні.

Система неперервної педагогічної освіти базується на наукових, науково-методичних, законодавчих, нормативно-правових матеріалах, офіційних документах Міністерства освіти і науки України, Мінекобезпеки України, базових навчальних програмах з підвищення кваліфікації педагогічних працівників; наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, з огляду на шкільну географічну освіту (перехід на 12-ти бальну систему оцінювання, 12-ти річний термін навчання тощо), викладання географії у ВНЗ за вимогами Болонського процесу слід розглядати структуру і зміст навчального плану педагогів-географів як інтеграцію загальнопедагогічних, функціональних, екологічних та культурологічних знань і вмінь педагогічних працівників з застосуванням досягнень педагогічної науки і передового досвіду. Розвиток компетентності вчителів передбачає неперервне фахове зростання у різних формах організації навчання (стаціонарна, заочна, дистанційна, індивідуальна) з досягненням об'єктивно зумовлених цілей, виконання поставлених завдань, дотриманням структури і змісту.

Тому, реформування системи освіти вимагає нового методологічного підходу до формування екокультури вчителя географії, де головна ідея полягає в тому, щоб він міг інтегрувати навчальний матеріал, встановлювати залежності й міжпредметні зв'язки. Інтеграція виступає як форма організації змісту екологічної освіти на основі загальності і єдності законів природи, цілісності сприйняття суб'єктом навколишньої дійсності. Вітчизняний філософ М.І. Хілько вказує на те,

що „сeнс нової екологічної етики полягає в тому, щоб поставити над цінністю природоперетворювальної діяльності як такої, не заперечуючи її значення, найвищі моральні цінності людини” [4, с.31].

Згідно з цим виникає потреба в постійній розробці й оновленні технології впровадження у практику роботи вчителів географії сучасних досягнень науки і досвіду, організації методичної роботи, модернізації контролюючої діяльності в рамках толерантності у взаємовідносинах з учнями; визначення організаційно-педагогічних умов переходу до особистісно-розвивальної моделі у процесі підготовки вчителів природничого циклу наук. Щодо екологічної культури то предметні компетенції вчителя географії передбачають знання міжпредметного характеру екологічних проблем, наповнення новим змістом поняття „екологія” з метою формування цілісного світогляду і ноосферного мислення; переважаючих можливостей географії у вивченні тріади „людина – природа – суспільство”, оскільки методологічно екологія – це і є змістово вся сукупність відношення людини до природи, культури і соціальних умов середовища.

Дане питання входить до рамок реалізації національної екологічної стратегії переходу нашої країни до моделі сталого розвитку відповідно до рішень Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992), Всесвітнього саміту (Йоганнесбург, 2002), напрямків діяльності європейського процесу „Довкілля для Європи”, які передбачають екологізацію суспільної свідомості, впровадження системи професійної екологічної підготовки, підвищення рівня екологічної освіти та екологічної культури. Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачена спрямованість шкільної географії на формування в учнів ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, вміння екологічно виважено взаємодіяти з довкіллям.

З огляду на вищезначене, слід вказати на інтенсивність посилення уваги освітніх закладів до питань безперервної екологічної освіти й

виховання, яким присвятили свої праці А. Даринський, А. Волкова, Л. Круглік, І. Матрусов, В. Медина, Г. Пустовіт, В. Корнєєв, М. Щербань.

Отже, для підвищення фахового рівня вчителя-географа необхідним є виконання ряду умов і, зокрема, послідовність в методичній роботі, оволодіння ними певною науковою актуальною метою, яка повинна бути досягнута. Зокрема, ця робота може бути представлена самоаналізом стану викладання географії в школі, якості наданих знань і вмінь учнів; під час здійснення дослідно-експериментальної діяльності, творчих заходів з учнями, інноваційної діяльності, самоосвіти; впровадженням у практику своєї роботи досягнень педагогічної науки та передового досвіду (високий рівень діяльності педагога, що є результатом його творчого пошуку) з елементами екологізації географічної освіти і спрямована на розв'язання актуальних завдань та забезпечення стійкої ефективності навчально-виховного процесу, застосування педагогічних інновацій.

Література:

1. Агеев Ю.А., Безуглый В.В., Зеленская П.И. Внедрение компьютерных обучающих программ в систему непрерывного географического образования. - // Непрерывное географическое образование (дошкольное, школьное, вузовское, последипломное) : Новое в содержании и методике. – Харьков: XOSSED, 1996. - с.78-79.
2. Дробноход М.І., Вольвач Ф.В. Місце та роль екології в системі безперервної освіти // Шляхи розвитку та вдосконалення післядипломної освіти. – Ч.ІІ. – К.: ЦІ ПККО, 1995. – с.1-5.
3. Концепція безперервного підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних кадрів // Освіта, 1991. – 27 грудня.
4. Екологічна криза у філософсько-етичному вимірі // Філософська думка. – 20000. – №3. – С. 24-46.